

Trygghet i hverdag, krise og krig

Innspill fra LO til Forsvarskommisjonen og Totalberedskapskommisjonen

10. november 2022

Landsorganisasjonen vil med dette bidra med noen innspill til det pågående, parallelle arbeidet til Forsvarskommisjonen og Totalberedskapskommisjonen.

LOs forbund organiserer mer enn 970.000 medlemmer i hele det norske arbeidslivet, inklusive i hele bredden av den nasjonale totalberedskapen. Våre medlemmer utgjør samtidig nærmere en femdel av landets befolkning. De, i likhet med resten av befolkningen, har alle behov for trygghet: Trygghet på jobben og trygghet i hverdagen – og trygghet i møte med konflikt, krise og krig.

Trygghet er en fundamental verdi for ethvert samfunn, og grunnlaget for trygghet og sikkerhet må skapes i alle deler av samfunnslivet – og hele krisespekteret. Dette er også et grunnlag for norsk samfunns- og næringsliv; for sysselsetting og verdiskaping. Trygghet har alltid vært en hovedprioritet for LO – og er det fortsatt.

LO verdsetter sterkt det viktige og krevende arbeidet som nå utføres i Forsvarskommisjonen og Totalberedskapskommisjonen. Mange av våre forbund og medlemmer, så vel som LOs ledelse, er opptatt av de sentrale tema som tas opp. Vi spiller med dette inn noen synspunkter på problemstillinger vi mener berører begge kommisjoner.

Vi legger det samlede risikobildet, herunder den endrede sikkerhetspolitiske situasjonen, til grunn. Vi legger i det følgende vekt på de utfordringer risikobildet skaper for Norge, og hva vi som samfunn bør ta tak i for å møte det, med særlig vekt på hva vi som arbeidstakerorganisasjon og samfunnsaktør er opptatt av:

FUNDAMENT

1. Et motstandsdyktig tillitssamfunn Side 2
2. Et balansert nasjonalt forsvar Side 3
3. Et folkeforankret forsvar Side 4

FORUTSETNINGER

4. Styrket styring – og samvirke Side 5
5. Sterk offentlig sektor Side 6
6. Styrket nærberedskap Side 7
7. Styrket beredskapsinnovasjon Side 7
8. Nasjonal dronestrategi Side 8
9. Styrket digital sikkerhet Side 9
10. Styrket digital kapasitet Side 9
11. Styrket kystforsvar Side 10
12. Styrket heimevern Side 10
13. En nordisk mulighet Side 11

1. Et motstandsdyktig tillitssamfunn

Vi må styrke
totalberedskapen
og forsvare tillits-
samfunnet

SITUASJON: Tillitssamfunnet vårt er og blir vår fremste, underliggende beredskapsmekanisme: Tilliten mellom folk; folks tillit til myndighetene; tilliten til forsvar, ordensmakt og nødetater; tilliten mellom partene i arbeidslivet. Tilliten er sterk, men den er under press. Svekkes den, står vi svakere.

SAMFUNNSUTFORDRING: Den sterkt forverrede sikkerhetssituasjonen gjør oss mer utsatt for undergraving av den tillitsbaserte norske samfunnsmodellen. Vi opplever tendenser til økt politisk polarisering, og vi ser økte sosiale og økonomiske ulikheter, og vi opplever at sosiale medier har bidratt til et hardere ordskifte. Dette kan og blir utnyttet for å undergrave tillitssamfunnet. Slike og andre sammensatte trusler krever årvåkenhet fra alle deler av samfunnet: Utviklingen fordrer at vi styrker *den nasjonale motstandsdyktigheten*, vår nasjonale totalberedskap:

Totalberedskap innebærer at samfunnet evner å mobilisere de samlede beredskapsressursene – målrettet og koordinert – for å møte samfunnets helhetlige risikobilde, i hele krisespekteret. I tillegg til totalforsvarets militære og sivile beredskapsaktører inkluderer dette befolkningas egenberedskap og beredskapsbevissthet. Myndighetenes evne til å mobilisere disse ressursene avhenger av at tilliten er sterk og velbegrunnet. Koronapandemien viste med stor tydelighet verdien av den norske tilliten i møte med alvorlige kriser.

Når Norge utsettes for sammensatt virkemiddelbruk er tilliten i samfunnet vårt viktigste vern: Et vern mot påvirkningsoperasjoner og forsøk på å splitte oss; et forsvarsverk mot forsøk på å utvide og utnytte kløftene som allerede finnes, og motsetningene det nøres opp under.

Samtidig, og uavhengig av ytre press og trusler, og med fersk erfaring fra pandemien, trenger vi å styrke vår motstandsdyktighet mot ulike typer kriser, ikke minst innen helseområdet og på klimafeltet.

Vi trenger både kognitiv og fysisk beredskap. Framfor alt trenger vi større *bevissthet* om trusler og utfordringer – som grunnlag for å styrke en samlet motstandsdyktighet gjennom en forsterket totalberedskap.

LO er sterkt opptatt av å forsvare den tillitsbaserte samfunnsmodellen vår. Tillit er fundamentet for den norske modellen. Den settes på prøve i kriser. Hele samfunnet er avhengig av at den består stresstesten nettopp i kriser. Flere samtidige kriser gjør det lett å fremme ødeleggende uansvarlighet, og nøre opp under økende mistillit, bl.a. knyttet til tiltagende økonomisk ulikhet, opplevd sentralisering av makt – og generell politisk avmakt. Allerede i dag er det store grupper som ikke aktivt deltar i sivilsamfunnet og demokratiske mekanismer. Også det svekker tillitsfundamentet.

FORVENTNING: LO forventer at Forsvarskommissjonen og Totalberedskapskommissjonen sammen vil legge grunnlaget for en styrket totalberedskap og et styrket forsvar av Norge.

- LO vil oppfordre kommisjonene til å legge det norske tillitssamfunnet til grunn for, og som en sentral forutsetning for, en styrket totalberedskap.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å legge særlig vekt på tiltak mot sammensatt virkemiddelbruk som kan undergrave tilliten i samfunnet.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å vurdere og anbefale mekanismer og tiltak som kan bidra til å styrke befolkningas kognitive beredskap – bevissthet og årvåkenhet – som del av samlet nasjonal motstandskraft mot angrep og undergraving.

2. Et balansert nasjonalt forsvar

Vi må styrke det militære forsvaret – og totalforsvaret.

SITUASJON: Vårt tyngste sikkerhetsapparat er det militære forsvaret, støttet av andre aktører gjennom totalforsvaret. Forsvaret skal sikre nasjonens suverenitet og vår handlefrihet. Vi har over mange år, av ulike årsaker, forsømt vår nasjonale, militære forsvarsevne. Den sikkerhetspolitiske krisen betinger en styrking av forsvarsevnen – og er en påminning om behovet for et sterkt forsvar.

SAMFUNNSUTFORDRING: Den lange perioden med fred i vår del av Europa er utfordret, og en militær trussel mot Norge oppleves som mer reell. Forsvaret er modernisert og styrket de seneste år, men dette kompenserer ikke for en nedbygging etter Den kalde krigen som gikk for langt – og som særlig har gått ut over utholdenheten. Dette igjen har ført til større avhengighet av våre allierte, som reduserer vår nasjonale handlefrihet. Vi står i en situasjon der vi må styrke vårt eget forsvar; ikke bare pga. den nye sikkerhetspolitiske situasjonen, men som en situasjonsuavhengig lærdom.

Det norske forsvaret er et defensivt virkemiddel. Forsvarets viktigste oppgave er å *forhindre* krig, men det må ha evne til å *føre* krig. Forsvaret skal virke i alle domener, og skal kunne settes inn i hele landet. Norge skal kunne stille bidrag til internasjonale operasjoner. Deler av Forsvaret skal kunne settes inn på kort varsel i en krise, og Forsvaret skal holde ut lengst mulig i en krig. Det må ha reaksjonsevne – og utholdenhet.

Forutsetningen for *reaksjonsevne* er tilgjengelige styrker fra alle deler av Forsvaret. Forutsetningen for *utholdenhet* er større volum, både på stående styrker og reserver, enn det vi har i dag. Forutsetningen for at Forsvaret skal virke – i fred, krise og krig – er et tett samarbeid mellom militære og sivile aktører: Et kontinuerlig styrket og testet totalforsvar, med klare roller.

LO er sterkt opptatt av å sikre landets sikkerhet og innbyggernes trygghet. Et troverdig, tillitsvekkende forsvar må være forankret i folket, og oppleves som nødvendig og verdifullt for hele samfunnet. Det må forstås at vår rettstat og velferdsstat er avhengig av fred, stabilitet og demokrati, og at dette forutsetter nasjonal forsvarsevne: Et styrket militært forsvar og et forsterket totalforsvar. Vi trenger styrket kunnskap om demokratiets verdi og frihetens pris, og bevissthet om hva alternativene innebærer.

Det vil aldri være noen fasit på tilstrekkelig beredskap eller forsvarsevne, og dermed heller ikke på ressursbehov og budsjettstørrelser. Vi står overfor en rekke samfunnsutfordringer som krever tøffe prioriteringer. Samtidig ser vi beredskap, på flere områder, som så fundamentalt for sikkerhet og trygghet at det her må tilføres større ressurser. Disse må imidlertid alltid vurderes ut fra behov, anvendelse og effekt – og en størst mulig tverrsektoriell effekt.

FORVENTNING: LO forventer at begge kommisjonene legger en styrking av beredskap mot kriser og forsvar av Norge til grunn, der både Forsvaret og totalberedskapen må være dimensjonert for å kunne møte krise og krig.

- LO vil oppfordre kommisjonene til å argumentere for og anbefale en styrking av et balansert nasjonalt militært forsvar, for å ivareta norsk sikkerhet og suverenitet på kort og lang sikt
- LO vil oppfordre kommisjonene til å se på mekanismer som i større grad bringer ressursnivået i overensstemmelse med et tydeligere definert og avklart ambisjonsnivå for både sivil beredskap og militær evne.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å beskrive betydningen av det militære forsvaret og totalforsvaret som en forutsetning for verdiskaping og som en forsikring av velferdsstaten.

3. Et folkeforankret forsvar

Vi må styrke
båndene mellom
folk og forvar.

SITUASJON: Vårt forsvar er tuftet på verneplikt og på en bredest mulig forankring av Forsvaret i folket. Nedbyggingen av Forsvaret har ført til at færre avtjener en militær tjeneste, at færre er med i Heimevernet, og at Forsvaret er mindre synlig i store deler av landet. Båndene mellom folk og forsvar er svekket.

SAMFUNNSUTFORDRING: En hovedutfordring er at Forsvaret er for lite, med for lav utholdenhet. En annen er, bl.a. som følge av lavere inntak av vernepliktige, at kunnskapen om Forsvaret og forståelsen for beredskap og forsvar er blitt svekket.

Ut over å styrke selve forsvarsstrukturen trenger vi som samfunn å forsterke båndene mellom folk og forsvar: Som et grunnlag for å bygge *forsvarsvilje*, som igjen er en forutsetning for *forsvarsevne*. Fra 2015 har vi reell allmenn verneplikt, men inntaket til førstegangstjeneste er fortsatt svært begrenset.

Vernepliktinstituttet er grunnlaget for styrket totalberedskap og totalforsvar; for motstandskraft, forsvarevne og forsvarevne. Verneplikten bør revideres til en nasjonal beredskapsplikt, der utgangspunktet er *samfunnets* behov for styrket beredskap, sivil og militær; ikke kun Forsvarets behov for rekruttering av soldater.

En større andel av årskullene bør kalles inn til en *førstegangstjeneste*. Som oppfølging av sesjonsprosessen bør alle, eller store deler hvert årskull, innkalles til en ikke-militær, grunnleggende beredskapsopplæring. Deretter kalles det nødvendige antall inn til ordinær militær førstegangstjeneste, jf. også skissert modell fra prosjektet Forsvarslinjer (NOF/NTL Forsvar, 2016).

Heimevernet er grunnlaget for den lokale, nære militære beredskap, og det territorielle forsvaret. HV-tjenesten er også den bredeste og dypeste faktiske forbindelse mellom folk og forsvar. Et utvidet heimevern vil bety en styrking av nærberedskap og lokal trygghet; en forsterking av nasjonal forsvarevne – og en sikring av båndene mellom folk og forsvar. HV bør utvides, men en utvidelse forutsetter et større inntak til førstegangstjeneste.

LO er sterkt opptatt av at vi skal ha et demokratisk, folkeforankret forsvar.

Utdanning og bevisstgjøring gjennom en førstegangstjeneste er grunnlaget for det militære forsvaret og en grunnplanke for totalberedskapen. Samtidig som vi trenger flere i militær tjeneste, tilsier mer sammensatte sikkerhetsutfordringer at flest mulig får en basisintroduksjon og -opplæring også i ikke-militære disipliner, framfor alt for å bygge *bevissthet*, og med det større motstandskraft. Nøkkelen er en utvidet og endret bruk av vernepliktinstituttet.

På sitt landsmøte i 1924 vedtok daværende Norges underoffisersforening (dagens LO-tilknyttede NOF) dette grunnsynet: «[...] vårt lands forsvar skal bygges på den almindelige verneplikts prinsipp ved folket, av folket og for folket». Det står seg fortsatt.

FORVENTNING: LO forventer at kommisjonene ser på vernepliktspotensialet både ut fra Forsvarets tradisjonelle behov for rekruttering, og samfunnets nye behov for motstandskraft.

- LO vil oppfordre kommisjonene til å se på nye modeller for hvordan vi kan bygge nasjonal motstandskraft gjennom bruk av vernepliktinstituttet.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å se på behovet for folkelig forankring både ut fra forsvarsbehov og totalberedskapsbevissthet.

4. Styrket styring – og samvirke

Vi må sørge for helhetlig planlegging, bedre styring av ressursene, og samvirke mellom aktørene.

SITUASJON: Samlet potensiell effekt av de beredskapsressursene vi har, forringes av utfordringer knyttet til mangelfull samordning. Det er en detaljert målstyring innen hver sektor, men ingen fullgod oversikt som beslutningsgrunnlag for prioritering og planlegging.

SAMFUNNSUTFORDRING: Den faktiske beredskapen fryktes å være lavere enn hva de mange aktørene og ressursene til sammen kan levere. Store kriser vil ofte ramme på tvers av sektorer. Når en krise inntreffer, må det aldri være tvil om kommandolinjene. Den overordnede styringen må være på plass. Vi er særlig opptatt av styring på strategisk nivå, fra øverste myndighetsnivå, men også evnen til å styre på lavere nivå; i fylker og kommuner.

Overordnet styring er nødvendig; ikke detaljstyring. Det er ennå for mange detaljerte og spesifikke målsettinger. Rapportering og kontroll tar tid fra det operative arbeidet, og målene treffer ikke alltid det som er viktigst å måle.

Operativt samvirke er nødvendig. Flere aktører, fra ulike sektorer, vil trekkes inn i de fleste kriser, med respektive roller og oppgaver. Samvirke er vesentlig – og det må virke! Og da må det være trent og øvd, fra nasjonalt til lokalt nivå.

LO er opptatt av best mulig planlegging og samvirke, for størst mulig effekt. Dette krever sektorovergripende, strategisk og praktisk planlegging, både for utvikling av totalberedskapen og for synliggjøring av ressursbehov, og for prioritering av samfunnet samlede innsats på området.

LO er opptatt av at beredskapsaktørene settes i stand til å løse sine oppdrag. Dette forutsetter flere ting: Ressurser og kompetanse hos den enkelte aktør, men også klarlagt samordning og øvd samtrening mellom aktørene. Det er nødvendig med mer tilrettelagt samvirke, for større beredskapseffekt.

FORVENTNING: LO forventer at kommisjonene tar opp den overordnede, strategiske styring av nasjonal beredskap, og bidrar til et styrket operativt samvirke mellom beredskapsaktørene – på et sektorovergripende nivå.

- LO vil oppfordre kommisjonene til å ta initiativ til en samlet plan for utvikling av nasjonal totalberedskap, med en institusjonalisert *langtidsplan* etter modell fra forsvarssektoren, og koordinert med denne.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å foreslå tiltak for å etablere en reelt sektorovergripende risiko-, sårbarhets- og *trusselvurdering*, ut over og med de åpne vurderingene fra sikkerhetstjenestene.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å tydeliggjøre ansvar og styrke nasjonal samordning av operative beredskapsressurser ved sektorovergripende kriser, på strategisk nivå og gjennom døgnkontinuerlig bemanning.
- LO vil oppfordre kommisjonene til en opprydning i hvordan målstyringen praktiseres, og hvordan detaljstyring kan begrenses for å gi plass til faglighet og samvirke.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å utarbeide forslag til en struktur for nasjonale og regionale *samvirkesentre*, for å tilrettelegge for flere og bedre samvirkeøvelser regionalt og lokalt.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å se på muligheter for aktivt å bevirke at ledere på alle nivå i forvaltningen styrker egne og sine organisasjoners holdninger og kultur for samordning.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å vurdere behovet for å se nærmere på rolle- og ansvarsavklaringer mellom særlig politi og forsvar, ut over den gjeldende beredskapsinstruks, for å sikre tilstrekkelig kapasitet, tidlig nok.

5. Sterk offentlig sektor

Vi må sikre at myndighetene har ansvaret for samlet beredskap, og er i stand til å utøve det.

SITUASJON: Rikets sikkerhet og innbyggernes trygghet er statens fremste ansvar og oppgave. Norge har en sterk og velfunksjonerende offentlig sektor, men den er under politisk press for outsourcing og privatisering av tjenester. Det er behov for både offentlige, private og frivillige aktører, men det må ikke være tvil om at nasjonal beredskap er et offentlig ansvar.

I hele beredskapssektoren er det blitt økt vekt på anbud, outsourcing og offentlig-privat samarbeid, med oppsplitting og oppgaver som settes ut til private skaper. Dette skaper mer komplekse styringskjeder, og potensielt større uklarhet om ansvar og økt sårbarhet i krise eller krig. Vi anerkjenner den viktige rolle private og frivillige aktører har i totalberedskapen og i totalforsvaret. Vi vil samtidig peke på behovet for en diskusjon om og en avklaring av grensesnittet mellom Forsvaret og offentlige beredskapsaktører på den ene siden, og private virksomheter på den andre, særlig innenfor logistikk og cyber.

Forsvaret har inngått flere udefinerte 'strategiske avtaler' og 'strategiske partnerskap', hvorav flere nettopp er i det kritiske grenselandet mellom hva Forsvaret selv, etter vårt syn, må ha av egen kompetanse og kapasitet, vs. hva som – og i hvilken utstrekning – kan settes bort til andre aktører.

Beredskap er et ansvar for alle som driver en utsatt virksomhet, offentlig eller privat, eller som har ansvar for en samfunnssektor. Samlede ressurser må trekke sammen, i en totalberedskap og et totalforsvar. Derimot må ikke sektorovergripende og offentlig-privat beredskapssamarbeid viske ut det grunnleggende skillet mellom offentlig ansvar og private bidrag.

LO er opptatt av at private aktører skal trekkes inn så langt mulig og forsvarlig, uten at offentlig sektors evne til å utøve pålagt ansvar svekkes. Vi er vare på bortsetting, og kriterier ved anbud, der pris har en tendens til å trumfe kvalitet.

LO er opptatt av en forsvarlig balanse mellom offentlige og private aktører. Det må klargjøres hva som er en forsvarlig bortsetting ut fra operative krav, og hva Forsvaret derfor må/bør ha av egen – og kanskje styrket – kapasitet, med nødvendig kompetanse, også for større og mer tillitsvekkende kontroll.

FORVENTNING: LO forventer at kommisjonene ser på rollen til og bruken av private aktører ut fra både prinsipielle og praktiske, juridiske og økonomiske forhold i norsk beredskap og nasjonalt forsvar – ut fra samlet slutteffekt.

- LO vil oppfordre kommisjonene til å se på bruken av private aktører i nasjonal beredskap generelt og innen forsvarssektoren spesielt, med utgangspunkt i operative behov og samlet effekt i hele krisespekteret; i fred, krise og krig.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å se på bortsetting av tjenester fra flere perspektiv, herunder både fra samfunnets, brukernes og arbeidstakernes ståsted – som i sum innvirker på sikre tjenester i hele konfliktspekteret.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å sørge for at beredskapshensyn og forsvarsevne blir tillagt større vekt når det vurderes om oppgaver skal løses av offentlige eller private aktører.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å ta inn i arbeidet at beredskapshensyn og forsvarsevne blir tillagt større vekt når det inngås kontrakter med private aktører, der dette er relevant.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å se på rollen til, og en mulig økt verdi, av frivillige aktører i beredskapskjedene, og i hvilken grad disse – med relativt rimelige midler – kan settes bedre i stand til å styrke sin effekt.

6. Styrket nærberedskap

Vi må sikre at kommunene kan levere beredskapen de er pålagt.

SITUASJON: Nærhetsprinsippet fastslår at kriser skal håndteres på laveste nivå. Det krever ressurser og myndighet der kriser skjer, i beredskapens ytre ledd. Offentlige satsinger har i hovedsak gått til beredskapens sentrale nivå.

SAMFUNNSUTFORDRING: Mange kommuner bryter minimumskravene i lov og forskrift til øvelser, ROS-analyser og beredskapsplaner. Konsekvensen er at evnen til å møte særlig de alvorlige krisene er for tynn. Sentralisering av beredskapsressurser skaper også press på nærberedskapen. Politiet har blitt sentralisert og er mindre til stede lokalt enn før. Brannvesenet har nå helseoppdrag som vanligste oppdragstype. Sivilforsvaret, som bl.a. har ansvar for evakuering av befolkningen, er systematisk svekket over tid.

LO er opptatt av å styrke sikkerhet og trygghet der folk bor og jobber. Dette forutsetter større oppmerksomhet rundt *nærberedskap*, og en styrking av *kommunal beredskapsevne*, og at pålegg følges av ressurser.

FORVENTNING: LO forventer at kommisjonene antar et sikkerhetsperspektiv også sett nedenfra, fra nærmiljø – både for beredskap og forsvar.

- LO vil oppfordre kommisjonene til å legge fram tiltak som styrker kommunen som den sentrale beredskapsaktøren innenfor sitt geografiske område.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å legge fram tiltak som styrker frivilligheten som desentralisert beredskapsaktør.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å legge fram tiltak som styrker de statlige, desentraliserte beredskapsaktørene

7. Styrket beredskapsinnovasjon

Vi må anspore til innovasjon for nye beredskapsløsninger og forsvarsindustriell kompetanse og kapasitet.

SITUASJON: Vi har en kompetent og konkurransedyktig forsvarsindustri som en vesentlig bidragsyter til vår forsvarsevne, men knapt noen i Nord-Norge! Utvikling av nye beredskaps- og forsvarsløsninger er ressurskrevende, og særlig småbedrifter trenger ordninger for å redusere innovasjonsrisiko.

SAMFUNNSUTFORDRING: Vi trenger forsterka innovasjonskraft, sivilt og militært, privat og offentlig; innenfor forsvarsindustrien og for utvikling av beredskaps-teknologi. Nasjonal forsvarsindustriell kompetanse og kapasitet er vesentlig for forsvarsevnen. Tilsvarende trenger vi innovasjonsevne og produksjons-kapasitet innen sivil beredskap.

Vi trenger nasjonal forsvarsindustri for å utvikle løsninger for særskilte norske forhold, spesielt de arktiske. Det er et paradoks, en beredskapssvakhet og uutnyttet næringsmulighet, at ikke mer av industrien samskaper med operative militære avdelinger i kjerneområdet for det norske forsvaret, dvs. de arktiske nordområdene – og ditto med sivile beredskapsaktører.

Norsk *beredskapsindustri* er mindre definert enn forsvarsindustrien, men behovet for nasjonal kapasitet på kritiske områder viste seg til fulle under pandemien. I den rådende sikkerhetspolitiske situasjon (og ny finansiell usikkerhet), som også berører internasjonal handel, må det vurderes å sikre økt nasjonal kapasitet på enkelte områder. Det norske markedet er lite, men en kan tenke f.eks. innenfor rammen av nordisk totalberedskap.

LO er opptatt av innovasjon og utvikling, sysselsetting og verdiskaping. Forsvaret, industrien og storsamfunnet har felles interesse av å styrke den forsvarsrelaterte innovasjonen og næringsutviklingen. Samtidig har vi av beredskapsmessige årsaker behov for en viss kapasitet til produksjon av kritiske innsatsfaktorer, særlig til helsesektoren.

Norsk forsvarsindustri er liten i global målestokk og føringer ved anskaffelser av forsvarsmateriell må bidra for at norske selskap trekkes med. Samtidig må det stilles forventninger og krav til de som får større kontrakter, om at de etablerer tilstedeværelse for oppfølging og utvikling der materiellet brukes, og da med særlig vekt på kjerneområdet (bruksområdet) i nord.

Innovasjonskraften i forsvarssektoren ligger særlig i bedriftene og i FFI – og i det tette samarbeidet mellom disse og FD og Forsvaret. LO ser kombinerte forsvars- og forretningsmessige muligheter ved større satsing på innovasjon og utvikling i samvirke mellom industri, akademia og operative avdelinger i det arktiske nord, og ønsker en dedikert satsing i dette området.

FORVENTNING: LO forventer at kommisjonene ser på samfunnets behov for nasjonal innovasjonskraft og produksjonskapasitet, inn mot både forsvar og beredskap, som bidrag til styrket beredskap, sikkerhet og trygghet.

- LO vil oppfordre kommisjonene til å se på hvilke forskningsressurser som er rettet spesifikt mot beredskap og sikkerhet, og på evt. behov for særlig styrking av disse, og hvordan dette kan skje.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å foreslå at ved forhandlinger om større forsvarsanskaffelser, så vel som tilsvarende beredskapsanskaffelser, skal det stilles krav i konkurransen om at leverandøren må forplikte seg til etablering i bruksområdet, for oppfølging og utvikling.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å se på mulighetene for at deler av FFIs aktivitet kan og bør legges til de operative kjerneområdene i nord, også som et bidrag til utvikling av regional innovasjonskraft og et spring-brett for en nasjonal beredskapsteknologisk satsing.

8. Nasjonal dronestrategi

Vi må utnytte næringsmuligheter og styrke sikkerheten.

SITUASJON: Vi har sett en rask utvikling og sterk økning i bruk av droner, til forskjellige formål. Droneteknologi har en beredskapsmessig og forsvarsrelevant dimensjon, så vel som en teknologisk og næringspolitisk. Men vi har ikke en oppdatert, vidtfnende strategi for utvikling og bruk – og begrensninger for bruk – av droner.

SAMFUNNSUTFORDRING: Droner (ubemannede farkoster i luft, vann og på bakke) har en rekke verdifulle bruksområder, og har et betydelig potensial på flere felt. Samtidig må noe av bruken reguleres og begrenses.

LO er opptatt av beredskap og sikkerhet, innovasjon og næringsutvikling.

Utvikling og bruk av droner kombinerer disse områdene. Norge har en moden droneindustri, og vi trenger nasjonal kompetanse på området, ikke minst for å tilpasse teknologi og bruk til våre særlig krevende naturgitte forhold, spesielt langs kysten og i det arktiske nord, så vel som for særskilte beredskaps- og sikkerhetsmessige forhold.

FORVENTNING: LO forventer at kommisjonene ser på utvikling og bruk, og nye bruksområder, for ulike typer droneteknologi, både militært (offensivt og defensivt) og sivilt; i flere domener.

- LO vil oppfordre kommisjonene til å se på behovet for og innretningen av en nasjonal dronestrategi, for å sikre nasjonal kompetanse og utnytte de samlede muligheter som ligger i utvikling og anvendelse.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å se på det beredskapsmessige potensial ulike droner har, bl.a. i søk/redning og kartlegging av fysiske sårbarheter, og hvordan sivil–militært innovasjonssamarbeid kan bidra.

9. Styrket digital sikkerhet

Vi må gardere oss bedre mot digital sårbarhet, offentlig og privat, militært og sivil.

SITUASJON: Et digitalisert samfunn som vårt er særlig sårbart for cyberangrep – enten de er utført av fremmede makter eller kriminelle nettverk. Vi er fundamentalt avhengig av digitale løsninger, og er sårbare for utilsiktede så vel som tilsiktede hendelser.

På både sivil og militær side er det strukturer og systemer for digital sikkerhet. Spørsmålet er om de er tilstrekkelige for god nok ivaretagning av den samlede cybersikkerheten, også gitt at en rekke aktører og tjenester er tett koblet i digitale økosystemer som skaper sårbarheter.

Digitaliseringen preges av en økende kompleksitet og avhengighet mellom funksjoner, lange verdikjeder og tjenesteutsetting. Denne kompleksiteten gjør det svært vanskelig å få oversikt over hvilke sårbarheter som finnes, og hvordan sårbarheter ett sted i verdikjeden lett forplanter seg.

LO er opptatt av cybersikkerheten og digital sårbarhet for hele samfunnet. Digitaliseringen er en forutsetning for modernisering av samfunnet, for et konkurransedyktig næringsliv og effektive offentlige tjenester, men skaper også større sårbarhet – på flere områder, og for de fleste av oss.

Forsvaret har ifølge Riksrevisjonen store digitale svakheter som det er maktpåliggende å rette opp. LO er bekymret for situasjonen og for planer om bortsetting av ikt-funksjoner som vil svekke Forsvarets kompetanse og kontroll på dette helt kritiske området for et digitalisert forsvar.

Norge har flere nasjonale funksjoner og bransjespesifikke mekanismer for cybersikkerhet. LO er opptatt av om det finnes gråsoner som ikke er godt nok dekket, og ikke minst: Sårbarheten til de som ikke har ressurser til å sikre seg selv; fra privatpersoner til småbedrifter og (mindre) kommuner.

FORVENTNING: LO forventer at kommisjonene legger stor vekt på å styrke cybersikkerheten og begrense den digitale sårbarheten.

- LO vil oppfordre kommisjonene til å se på hvilke svakheter som måtte finnes i form av gråsoner i samfunnets cybersikkerhetsnett.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å bidra til at Cyberforsvaret styrkes som det operative fagmiljøet i Forsvaret, og at dets kompetanse og kapasitet ikke svekkes gjennom outsourcing av funksjoner.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å ta til orde for strengere nasjonale krav til IKT-sikkerhet ved tjenesteutsetting i offentlig sektor generelt.

10. Styrket digital kapasitet

Vi må sikre at også offentlig sektor har den nødvendige ikt-faglige kompetanse og kapasitet.

SITUASJON: Digitaliseringen av samfunnet fører til stor etterspørsel etter ikt-kompetanse. Offentlig sektor kan ikke være lønnsledende, og er utsatt for kompetansetap på området. Det svekker, eller kan svekke, også nasjonal og lokal beredskap.

SAMFUNNSUTFORDRING: Mangel på ikt-kompetanse fører til konkurranse om kvalifisert arbeidskraft. Offentlig sektor skal digitaliseres ytterligere, og det krever at kompetanse kan rekrutteres, utvikles og beholdes.

LO er opptatt av offentlig sektor må utvikle og behold kompetanse og kontroll. Private aktører kan utvikle og levere mange løsninger, men LO vil advare mot at offentlig sektor ikke besitter nødvendig fagkompetanse, og selv kan stå for sensitive tjenester som er for sårbare til å outsources. Dette gjelder ikke minst i Forsvaret, men også i andre samfunnskritiske og sensitive sektorer, inkl. energi- og helsesektorene.

11. Styrket kystforsvar

Vi må sikre den økonomisk verdifulle og militært sårbare kysten med større samlet beredskap.

FORVENTNING: LO forventer at kommisjonene ser på den beredskapsmessige dimensjonen ved tilgang på ikt-kompetanse generelt og i offentlig sektor spesielt, med særlig vekt på samfunnskritiske funksjoner.

- LO vil oppfordre kommisjonene til å identifisere områder der det er kritisk at statlig/offentlig sektor selv har fullverdig ikt-kompetanse og -kontroll.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å se på mulige modeller for å rekruttere, beholde og utvikle – og utveksle – ikt-kompetanse innen offentlig sektor.

SITUASJON: Norge er en kyststat; størstedelen av befolkninga bor, og en vesentlig del av verdiene skapes, på og ved kysten. Kysten er sårbar for fiendtlig aktivitet, f.eks. landsetting av soldater som del av en hybrid-operasjon. Norge har over år bygd ned mye av kystforsvaret, og er blitt uforsvarlig sårbart i denne domenet.

SAMFUNNSUTFORDRING: Vi må sikre bedre kontroll over – og bedre beredskap på – kysten, ved hjelp av både militære og sivile aktører. Det må utvikles nye, eller vi må også forsterke eksisterende, mekanismer, inkl. for å kompensere for nedlegging av Sjøheimevernet og kystradarkjeden, og svekkingen av jegerkapasiteten til Kystjegerkommandoen.

LO er opptatt av å sikre de samlede interesser og verdien på og langs kysten. Også i et beredskaps- og forsvarsperspektiv må vi erkjenne at Norge mest av alt er en kyststat, med enorme maritime verdier på og langs kysten, eller koblet til kysten; inkludert maritime næringer, og produksjon av energi og sjømat. Dette er verdier vi må forvare, i tillegg til nasjonal suverenitet.

Sivil beredskap på den værutsatte kysten er viktig for folks trygghet, og må sikres med eksisterende strukturer og forsterkede systemer, der nødvendig.

Militær beredskap på, langs og fra kystsonen må sikres i neste langtidsplan for forsvarssektoren, som et hovedområde for forsvaret av Norge.

FORVENTNING: LO forventer at kommisjonene ser spesielt på kystens betydning for nasjonal sikkerhet og kystbefolkningas trygghet, og muligheter for å styrke samlet beredskap gjennom eksisterende og nye tiltak på kysten.

- LO vil oppfordre kommisjonene til å identifisere særlige sårbarheter, sivilt og militært, ved kysten, ut fra en samlet vurdering av kystens betydning.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å se på en styrking av det militære kystforsvaret, fra ulike deler av Forsvaret, med kysten som et stridsdomene.

12. Styrket heimevern

Vi må forsterke forsvaret av vitale installasjoner og styrke båndene mellom folk og forsvar – ved å styrke Heimevernet.

SITUASJON: Samfunnets samlede sårbarhet tilsier styrking av totalberedskap og totalforsvar der folk bor og jobber – i hele landet. Et sterkt nedbygd forsvar er ikke lenger tilstedeværende på landsbasis, med unntak for Heimevernet. Men også HV er redusert til under ønsket størrelse

SAMFUNNSUTFORDRING: Særlig trusselen om hybride angrep, og/eller fysisk sabotasje, gjør en rekke installasjoner (objekter) – militære og sivile – sårbare. Heimevernet er dimensjonert for å vokte objekter av militær betydning, men trengs, og brukes, også til å vokte samfunnskritiske sivile installasjoner. Ved høynet trusselsituasjon eller i en større nasjonal krise vil det ofte være behov for større heimevernskapasitet.

13. En nordisk mulighet

Vi må utvikle og
forsterke nordisk
beredskapssamarbeid
og -samvirke; militært
og sivilt.

LO er opptatt av et sterkt heimevern av både militære og politiske årsaker.

Heimevernet utgjør en vesentlig del av samlet forsvarsstruktur, og er den eneste del av Forsvarets som er landsdekkende. Det bidrar til militært nærvær, med høy reaksjon, i nærmiljøer over hele landet. Et velutbygd HV er også med på å styrke det svært viktige båndet mellom folk og forsvar, som er ett av fundamentene for både forsvarsvilje og forsvarsevne.

LO er sammen med bl.a. NHO en drivkraft i Landsrådet for Heimevernet. Vi har tatt, og vil fortsatt ta, et ansvar for å verne om HVs særegenhet, men som en viktig, integrert del av Forsvaret generelt, og landstridskreftene spesielt. Vi ser verdien av et styrket HV, med større styrke, bedre materiell og mer øving. Den samlede militære og politiske verdien av Heimevernet – for forsvarsvilje og -evne – kan vanskelig overvurderes, sett under ett.

FORVENTNING: LO forventer at kommisjonene ser på en styrking av HV som et verdifullt beredskapsinstrument, primært for militære formål, men også for sivil beredskap og sikkerhet, og for forankringen av Forsvaret i folket.

- LO vil oppfordre kommisjonene til å vurdere alternativene som ligger i FFIs studie av det framtidige Heimevernet, og spesielt nivå 4: Slagkraftig sikring og innsats, inkl. en maritim evne.
- LO vil oppfordre kommisjonene til samtidig å se på en styrking av Sivilforsvaret, og mulige synergier og samvirke med HV, innenfor rammene av folkerettens begrensninger.

SITUASJON: Norden er i flere henseender én region: Historisk, kulturelt, politisk og økonomisk – og nå, med forventet finsk og svensk NATO-medlemskap, også militært. Dette gir en historisk mulighet for et styrket forsvarssamarbeid, i tillegg til et forsterket beredskapssamarbeid.

SAMFUNNSUTFORDRING: Vi har dels sammenfallende utfordringer innen både militær og sivil beredskap, men dels ulike trusselvurderinger, systemer og prioriteringer. Selv med et historisk sterkt samarbeid, og en styrking på det militære området, må det legges til grunn at de fem landene er og vil forbli selvstendige stater, med respektive interesser, forpliktelser og løsninger.

LO er opptatt av nordisk samarbeid på alle samfunnsområder, ikke minst nå.

De nordiske land kan forsterke samarbeidet på en rekke områder innenfor beredskap og forsvar; totalberedskap og totalforsvar. Det bør gi økt samlet effekt av respektive investeringer, og en styrket – respektiv og felles – reell og opplevd sikkerhet og trygghet.

Særlig på forsvarsområdet er tankene om vesentlig utvidet samarbeid godt i gang og langt kommet. I noen grad avhengig av prosessen med Finland og Sveriges søknader om inntreden i NATO, men også uavhengig av dette, har vi et sterkere momentum for samarbeid enn på mange tiår. Det må utnyttes.

FORVENTNING: LO forventer at kommisjonene ser på hvordan en forsterking av det nordiske beredskapssamarbeidet, militært og sivilt, kan materialisere seg i større, samlet sikkerhet og trygghet.

- LO vil oppfordre kommisjonene til å vurdere en egen strategisk plan for nordisk beredskapssamarbeid; dels militært, dels sivilt – og samlet.
- LO vil oppfordre kommisjonene til å se på mekanismer for å styrke nordisk forsvarssamarbeid, dels generelt, dels spesifikt i nordområdene, også for å skape en sterkere nordisk forsvarsregion i Europa og innenfor NATO.